

STIMULAREA POTENȚIALULUI CREATIV ÎN CADRUL ACTIVITĂȚILOR DE EDUCARE A LIMBAJULUI

Lect. univ. dr. Ramona Ștefana PETROVAN
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Abstract: *Creativity has become a valuable indicator in many fields of activity, a sign of the quality of work in numerous professions, and an element of progress in socio-economic life. Developing children's creativity is a constant concern for educators endowed with a keen sense of social imperative. Thus, a child challenged to create will become capable of finding solutions and adapting in a constantly changing society. Through all language education activities carried out in kindergarten, the aim is to develop the ability to express oneself precisely, intelligibly, and fluently. Children should be capable of expressing their needs, thoughts, and feelings and communicating with each other and adults. The motivation for choosing this topic is justified primarily from a psycho-pedagogical perspective. We need children who think and can process received information, not just mere receptors. There is a need to transition from storing information to logical processing so that it can find practical application. The development of creative potential does not occur spontaneously; continuous and organized actions of stimulation and activation are required. Creative potential can be developed or diminished for various reasons, consciously or unconsciously, by oneself or those around. Psychological factors play a crucial role in the development of creative potential. They are significant because a child growing up in an environment lacking stimulating influences may become an insecure adult, lacking self-confidence and underestimating their abilities.*

Keywords: *creativity, creative potential, stimulation, language education, active teaching methods*

1. Creativitatea – delimitări conceptuale. Potențialul creativ

Termenul *creativitate* a fost introdus în vocabularul psihologic de către psihologul american Gordon Allport (1937) și își are originea în cuvântul latin *creare*, care înseamnă a naște, a făuri, a zămisli. Savantul englez Francis Galton a fost primul care a încercat să pună bazele științifice a creativității, acesta a realizat lucrarea *Hereditary Genius* (1869). Galton ajunge la concluzia că factorul determinant al forței creatoare este ereditatea și că oamenii geniali sunt înzestrați cu aptitudini intelectuale excepționale.

Conform literaturii de specialitate, în 1950 la Congresul Asociației Psihologilor Americani, J.P. Guilford a fost cel care a semnalat sărăcia studiilor asupra creativității, aceasta fiind prima etapă a studiilor semantice asupra creativității.

În România, studiile asupra creativității au început după 1970 când s-au demarat o serie de cercetări experimentale care aveau drept obiective finale evaluarea și stimularea creativității în domenii precum știință, artă, educație.

Potențialul creativ există în mod latent în toate ființele normal evolute, acesta manifestându-se doar în activitate. El poate fi stimulat și descoperit numai prin educație, fără educație, potențialul creativ se va irosi în zadar. Potențialul creativ se găsește în toate activitățile copilăriei, cum ar fi: în învățarea școlară, în joacă și în învățarea spontană, în activități de relaxare și divertisment, în relaționări cu ceilalți copii și, mai ales, în interacțiunile cu adulții. Potențialul creativ poate fi descoperit în orice moment al zilei, în grădiniță, în afara ei și în familie.

Un copil cu un potențial creativ prezintă spontaneitate, expresivitate, originalitate, ingeniozitate, nonconformism și, desigur, umor și spirit ludic. Aceste detalii pot fi analizate și valorificate educațional pentru a descoperi adevăratul potențial creativ al fiecărui copil.

Spontaneitatea reprezintă una dintre cele mai importante componente a potențialului creativ. Aceasta se referă la abilitatea de a reacționa pe moment, în mod natural, dar și rațional, inspirat și expresiv. Acest fapt nu se referă la cât de repede sau impetuos s-a răspuns la o anumită provocare, ci prin spontaneitate se descoperă gândurile, ideile, imaginile ce se conturează în funcție de experiențele fiecărui individ. În copilărie, spontaneitatea se manifestă firesc vârstei, dar pe parcursul anilor, aceasta se diminuează și se ascunde sub diferite comportamente conformiste și dezirabile, dar ea nu va dispărea niciodată în totalitate.

Spontaneitatea copiilor se dezvoltă prin libertatea de a se juca și de a se exprima fără constrângeri. Cu ajutorul jocului se cultivă spiritul ludic, care reprezintă o altă componentă importantă a creativității. Totodată, spontaneitatea poate fi stopată din cauza interdicțiilor adulților, interdicții pe care copilul nu le-a înțeles, sau prin tensiunile din familie, drame, lipsuri și temeri sau neliniști emoționale. Închiderea în sine reprezintă opusul spontaneității. Cadrul didactic are responsabilitatea de a recunoaște spontaneitatea și de a o valorifica în mod educativ. Istețimea, sinceritatea, dezinvoltura, naturalețea, dar și expresivitatea sunt asociate de cele mai multe ori cu spontaneitatea.

Expresivitatea este importantă deoarece aceasta spune multe despre individ. Cu ajutorul ei, și după cât de expresiv este fiecare individ, putem cunoaște omul după mimica feței, limbajul corpului, atitudine etc.

Eugenia Enăchescu spune că „expresivitatea are în componența ei spontaneitate și naturalețe, dar implică mai mult decât atât.”¹

Simpatia, impresia, empatia, umorul sunt calitățile expresiei personale, acestea fiind regăsite în conduită.

Expresivitatea, la fel ca spontaneitatea, se poate diminua dacă nu este pusă în valoare sau descoperită la momentul potrivit. Potențialul creativ nu se caracterizează doar prin a fi spontan și expresiv, acesta mai presupune și o anumită pricepere de a trăi propria existență, prin fapte și acțiuni concrete, iar pentru a îndeplini aceste cerințe intervine ingeniozitatea. Ingeniozitatea presupune capacitatea de a găsi în orice situație un mijloc de acomodare, precum mediul de viață sau inspirația, ce pot ușura munca pentru un moment. O persoană ingenioasă va face în așa fel încât nici

¹ Eugenia Enăchescu, *Creativitatea copiilor*, București, Editura Universitară, 2015.

o zi să nu semene cu cealaltă. Mereu va găsi un mod de a-și umple timpul cu activități plăcute, având mereu nevoie de schimbare, renunță la ceea ce nu îi mai este de folos, face tot posibilul pentru a nu cădea într-o rutină. Ingeniozitatea trebuie observată, identificată și încurajată cât mai devreme de către adulți deoarece aceasta se manifestă timpuriu. Câteodată este nevoie să se intervină în mod educativ pentru ca tendințele ingenioase să se orienteze corect.

Un alt indicator al potențialului creativ este originalitatea. Originalitatea înseamnă o exprimare cât mai personală în atitudine, efortul de a crea ceva diferit față de ceilalți, de a crea ceva autentic și de nereprodus. Copilul are nevoie de ajutorul unui expert pentru a-i sesiza originalitatea deoarece acesta nu este conștient de ea. Uneori o persoană originală va fi asociată de către cei din jur ca fiind nonconformistă, acest fapt presupunând că să se abate de la regulile respectate de toți oamenii.

Nonconformismul este o altă componentă a potențialului creativ. Acesta se poate identifica peste tot, prin ținută sau prin conduite ce pot părea nefirești pentru cei din jur. Nonconformismul devine astfel o sursă de discuții și comentarii în mediul școlar, deoarece acest subiect este unul destul de sensibil. În mediul școlar nonconformismul presupune o interpretare dublă în ceea ce privește acest fenomen: pozitivă sau negativă. În sensul pozitiv, acesta este acceptat și încurajat, iar în sensul negativ fiind văzut ca dezaprobat. În ceea ce privește creativitatea, nonconformismul a fost mereu văzut ca o componentă pozitivă, fiind benefică unui potențial creativ. Desigur, contează în mod nemijlocit limitele în care se manifestă conduita nonconformistă. Deseori nonconformismul este asociat cu indisciplina sau lipsa de respect, iar din acest motiv, un copil sau chiar și profesor nonconformist aduce teme de discuții la nivelul clasei sau a grădiniței. Nonconformismul, la vârstele copilăriei, este văzut ca o încăpățănare, copilul făcând totul după bunul plac, neascultând cerințele adultului.

Umorul este o altă componentă a potențialului creativ. Acesta este nelipsit într-un comportament creativ, alături de spontaneitatea din gesturi și vorbe. În joc, umorul este bine-venit deoarece acesta destinde atmosfera, iar spontaneitatea participanților face jocul mult mai amuzant și mai plăcut. În timpul jocului, copiii folosesc tachinarea, porecla, păcăleala, toate acestea fac jocul mult mai atractiv. În orice clasă se găsesc acei copii simpatici care reușesc să provoace râsul tuturor colegilor. Dar în această situație profesorul trebuie să facă diferența între gluma bine-venită sau una de necuviință, pentru a reacționa corect. Un copil care are umor este considerat, deseori, ca fiind un copil isteț, cu dorință de a învăța și înțelege cât mai multe lucruri. Umorul este benefic pentru a întări relația preșcolar-profesor. El este asociat cu persoanele inteligente deoarece inteligența declanșează intuiția, flexibilitatea gândirii, spiritul de observație, rapiditatea reacției de răspuns, expresivitatea, înțelepciunea și întotdeauna buna intenție și bunul gust. Conform literaturii de specialitate, umorul prezintă mai multe beneficii precum: „rolul umorului în predare, efectele umorului asupra învățării, umorul și scăderea tensiunilor agresive în grupul școlar, umorul în relația profesor-preșcolar, influența

umorului asupra coeziunii grupului școlar și asupra disciplinei în clasă, importanța râsului în dezvoltarea fizică a copiilor etc.”².

Umorele se păstrează în stare latentă, dar acesta poate fi estompat din mai multe cauze precum tristețea, nefericirea, singurătatea, sărăcia.

Creativitatea potențială se manifestă în mod spontan, dezinvolt și firesc fără a avea pregătiri îndelungate sau elaborări sofisticate. Există câțiva factori stimulativi sau inhibitori, care influențează manifestarea creativității în copilărie; acești factori sunt: atmosfera familială, prietenii de joacă, distracție, divertisment, mediul școlar și educatorii săi, ambientul cultural, climatul social, dar și alte situații. Pentru a avea un stil de viață creativ, este nevoie de studiu și antrenament, și în niciun caz de descurajare, rea voință și ignoranță. Potențialul creativ poate fi dezvoltat sau estompat din diferite motive, conștient sau inconștient, de către propria persoană sau de către cei din jur. Factorii psihologici intervin în dezvoltarea potențialului creativ. Aceștia sunt foarte importanți deoarece un copil care crește într-un mediu lipsit de influențe stimulatorii, va deveni un adult nesigur, nu va avea încredere în el și se va subestima.

2. Creația și comportamentul copiilor creativi

Fenomenul creației se referă la recunoașterea valorii, producerea ideilor creatoare și executarea lor în practică. Cu ajutorul acestuia se produce ceva cu totul inedit într-un mediu competitiv, captivant și performant. Este de asemenea foarte importantă personalitatea creatoare a persoanei ce inovează, creează sau inventează.

Excelența presupune excepția, extraordinarul, excepționalul unei creații. Din punct de vedere didactic, educația are un rol important în dezvoltarea fenomenului creației și al personalității creatoare.

Psihopedagogia a adoptat termenul de „dotare” pentru copii. Acest termen se referă la acei copii peste medie, supradotați sau dotați superior și vine în ajutorul cadrelor didactice pentru a-i ajuta să cunoască și să înțeleagă personalitatea creatoare a preșcolarilor. Psihopedagogia are în vedere acei copii care ies în evidență prin comportament și rezultate, aceștia dând randament excelent în învățatură, fiind foarte creativi, talentați și inteligenți.

Există o problemă în identificarea acestora în familie sau în grupa în care aceștia învață, iar din această cauză cadrele didactice trebuie să fie capabile de a-i identifica cât mai timpuriu și corect. Nu e de ajuns ca un cadru didactic să dețină doar cunoștințe psihologice despre personalitatea copiilor cu care interacționează. Există câteva indicii care ne ajută să ne dăm seama dacă un preșcolar prezintă semne de supradotare, acestea sunt:

- preșcolarul învață ușor unele lucruri;
- are un vocabular bogat;
- poate comunica cu ușurință în diferite medii;
- își exprimă artistic gândurile și emoțiile în mod unic;
- prezintă o plăcere în a lucra.

² Ștefan Mircea, *Lexicon Pedagogic*, București, Editura Aramis, 2006.

Familia are un rol important în educarea și formarea personalității copilului considerat supradotat inclus în categoria excelenței. În mediul educațional se folosesc și alți termeni pentru acești supradotați, printre care: copil foarte bun la învățătură, preșcolar înalt abilitat, copil talentat, copil performant etc. Deoarece există acești preșcolari supradotați, cadrele didactice trebuie să fie foarte bine pregătite pentru a lucra cu ei prin programe specializate. Cadrele didactice trebuie să dețină cunoștințe de natură didactică, priceperi și competențe de relaționare, personalități cu cerințe speciale. Preșcolarii supradotați trebuie încurajați și ajutați atunci când ei doresc să învețe mai mult, în niciun caz nu trebuie ignorați sau descurajați.

Un preșcolar creativ, în timpul activităților prezintă un comportament specific. Acesta se caracterizează prin:

- înțelegerea informațiilor;
- poate reda materialul prezentat de către cadrul didactic într-o manieră proprie;
- adesea adresează întrebări sâcâietoare;
- în timpul activităților prezintă interes față de alte lucruri perturbând activitatea;
- are idei ingenioase.

Preșcolarul creativ este original, găsind mereu o soluție neobișnuită pentru orice situație. De asemenea, acesta este plin de sine, încrezut, are o imaginație bogată povestind lucruri mai mult sau mai puțin adevărate; este activ fiind preocupat de ceva tot timpul, are spirit de lider, dar poate fi neserios și copilăros.

În ceea ce privește activitatea sa în afara grădiniței, preșcolarul creativ este consecvent, încăpățânat, are un spirit de observație bine dezvoltat. Acest tip de copil va căuta mereu să îmbunătățească lucrurile pentru a le face cât mai bine posibil; prezintă o tendință permanentă de informare; preferă să aibă hobby-uri. O altă caracteristică a preșcolarului creativ, ar fi acela că preferă prieteni de joacă de alte vârste sau să aibă prieteni imaginari.

Cele mai importante comportamente ale preșcolarului creativ sunt:

- Concentrare puternică atunci când ascultă sau lucrează.
- Prezintă implicare fizică activă.
- Este entuziasmat de descoperirile făcute vrând să le împărtășească cu ceilalți.
- Realizează și în timpul liber activități creative.
- Observă cu ușurință legături între elemente.
- Prezintă o distribuție dezvoltată.
- Intuiția este avansată deoarece poate anticipa sau ghici anumite rezultate.

Pentru a identifica mai ușor copiii excepționali, Susan Leyden a realizat o listă de bifare. Această listă cuprinde caracteristicile preșcolarului excepțional, dintre care amintim:

- O mare curiozitate intelectuală.
- Ambiție deosebită.
- Capacitate ridicată de gândire.

- Capacitate ușoară de înțelegere.
- Memorie bună.
- Posibilitate superioară de a relaționa.
- Vocabular amplu.
- Spirit de observație dezvoltat.
- Imaginație bogată.
- Gândire diferită.
- Spirit de lider.
- Prezintă un simț al umorului dezvoltat.
- Perfecționist, are standarde ridicate.
- Nerăbdător, atât cu el însuși, dar și cu celelalte persoane.
- Foarte sensibil.
- Are activități extrașcolare, hobby-uri.
- Prezintă competențe și cunoștințe ample despre un anumit domeniu.
- Este atras de compania copiilor mai mari și chiar a adulților.
- Prezintă interese pentru filosofie, precum: universul, natura, sensul vieții, conceptul de spațiu etc.
- Are inițiativă.

Există și comportamente negative ale copiilor creativi, acestea fiind legate de nonconformismul de care dau dovadă, combinat cu încrederea în sine, independența, perseverența, curiozitatea. Toate acestea pot duce la probleme în adaptarea socială sau personală.

Copilul creativ poate prezenta comportamente puțin mai neobișnuite, dar acceptate, cum ar fi:

- visător, neatent, neastâmpărat;
- uneori ignorant;
- nu respectă toate regulile adresate întregii grupe.

Cadrele didactice ar putea să valorifice și utilizeze aceste clasificări în procesul de cunoaștere și evaluare a preșcolarilor.

3. Specificul activităților de educarea limbajului la preșcolari. Metode de cultivare a creativității aplicate în educarea limbajului

Finalitățile educației timpurii au în vedere o abordare holistică, vizând domeniile de dezvoltare ale copilului:

- dezvoltarea fizică, sănătate și igienă personală;
- dezvoltarea socio-emoțională;
- dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii;
- dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii;
- capacități și atitudini în învățare.

Noul plan de învățământ este structurat pe două niveluri de vârstă, se bazează pe învățarea centrată pe copil, încurajând eterogenitatea. De asemenea, acesta prezintă o construcție diferită, în funcție de tipul de program al grădiniței (program normal și program prelungit sau săptămânal) și o delimitare pe tipuri de activități de

învățare: Activități pe domenii experiențiale, jocuri și activități didactice alese și activități de dezvoltare personală.

Aspectele actuale privind curriculum-ul pentru educație timpurie vizează:

1. *Extensia* – oferă preșcolarilor experiențe de învățare în cât mai multe domenii experiențiale (Domeniul lingvistic și literar, Domeniul științelor, Domeniul socio-uman, Domeniul psiho-motric, Domeniul estetic și creativ), din perspectiva tuturor tipurilor semnificative de rezultate de învățare;
2. *Echilibrul* – asigură abordarea fiecărui domeniu experiențial atât în relație cu celelalte, cât și cu curriculum-ul ca întreg;
3. *Relevanța* – contribuie la optimizarea înțelegerii de către preșcolari a lumii în care trăiesc și a propriei persoane, adecvându-se la nevoile prezente și a celor de perspectivă a copiilor;
4. *Diferențierea* – permite dezvoltarea și manifestarea unor caracteristici individuale, chiar la copii preșcolari de aceeași vârstă
5. *Progresia și continuitatea* – permite trecerea optimă de la un nivel de studiu la altul și de la un ciclu de învățământ la altul sau de la o instituție de învățământ la alta.

Curriculum-ul actual scoate în evidență relația conținut-metodă și pune accent pe rolul educatoarei în procesul de activizare a funcțiilor mintale constructive și creative ale copiilor, pe realizarea unei dialectici pedagogice – după H. Wallon – în care copiii și educatoarea se află într-o interacțiune și acomodare reciprocă, subtilă și continuă.

Copiii trebuie să asimileze încă de la vârsta preșcolară aptitudinea de a comunica cu cei din jur, de a-și exprima în mod inteligibil impresiile, gândurile, ideile, ceea ce va constitui o baza în activitatea școlară și apoi în activitatea și viața socială de mai târziu. De aici reiese necesitatea însușirii vorbirii în mod sistematic, în cadrul grădiniței de copii.

Prin intermediul limbajului, în procesul instructiv-educativ, se realizează transmiterea cunoștințelor precum și lărgirea orizontului cu noi reprezentări. Limbajul poate fi privit din două puncte de vedere – pe de o parte ca mijloc de comunicare și pe de altă parte ca mijloc de cunoaștere.

Vorbirea este utilizată de către copil în fiecare zi, în fiecare clipă a vieții sale pentru elaborarea și comunicarea propriilor gânduri, pentru formularea cerințelor, trebuințelor, a bucuriilor și necazurilor, în organizarea vieții și activității lui. Pe măsura ce își însușește vorbirea, copilul poate fi educat mai ușor. Prin intermediul cuvântului, de exemplu, se contribuie la educarea lui intelectuală. Educatoarea redă copiilor prin cuvânt denumirea lucrurilor și a fenomenelor, însușirile acestora (apa este înghețată), precum și legătura dintre ele (apa a înghețat pentru că e tare frig). Totodată cu descoperirea nemijlocită a lumii înconjurătoare, copilul învață cuvintele corespunzătoare obiectelor sau fenomenelor cu care vine în contact.

Metodele de învățământ („odtos”=cale, drum, „metha”=cătredre, spre) reprezintă căile folosite în grădiniță de către profesor în a-i sprijini pe copii să descopere viața, natura, lumea, lucrurile, știința. Ele sunt totodată mijloace prin care se formează și

se dezvoltă priceperile, deprinderile și capacitățile preșcolarilor de a acționa asupra naturii, de a folosi roadele cunoașterii transformând exteriorul în facilități interioare, formându-și caracterul și dezvoltându-și personalitatea.

4. Metode tradiționale

Explicația este metoda expunerii, în care predomină argumentarea rațională. Explicația ca metodă de lucru își găsește larga sferă de aplicație în grădiniță, deoarece însoțește întreg procesul instructiv-educativ, completând cu succes celelalte metode de lucru. Astfel, în cadrul activităților frontale dirijate, cât și a celorlalte activități desfășurate pe parcursul zilei, explicația înlesnește însușirea cunoștințelor, înțelegerea și completarea lor cu ajutorul educatoarei. Această metodă completează în mod automat demonstrația și își are ca teren direct de desfășurare activitățile de observare, lecturi după imagini, activitățile matematice. Explicația contribuie, de asemenea, la crearea premiselor însușirii unor deprinderi tehnice de lucru și a unor modalități de acțiune (de exemplu la activitățile de desen, modelaj, aplicații, confecții, educație fizică, educație muzicală, etc.).

Reușita acestor activități depinde de corectitudinea cu care a fost aplicată explicația. Prin explicație educatoarea reușește să concentreze atenția copiilor spre aspectul dorit, dar contribuie și la cunoașterea cauzelor obiectului în studiu.

Mai dificile pare a fi explicațiile referitoare la obiecte sau fenomene pe care copiii nu le percep în momentul respectiv. În această situație, educatoarea apelează la reprezentările formate anterior sau folosește anumite texte literare, versuri, povestiri, povești, tablouri, ilustrații, diverse piese muzicale, care sunt în concordanță cu tema explicației și constituie punct de sprijin pentru noile cunoștințe.

Exemplu: cântecul "Unu-i soarele pe cer", copiii finalizează cântecul prin repetarea numărului 1-5 pe degetele mici ale mâinii.

Povestirea ca metodă de expunere este aplicată în cadrul procesului instructiv-educativ pentru prezentarea unor texte literare cu caracter realist, științific sau fantastic, în cadrul activităților frontale dirijate sau la începutul sau finalul activităților frontale dirijate, pentru a trezi interesul copiilor pentru ceea ce urmează și va urma, cât și pentru consolidarea sau verificarea cunoștințelor. Povestirea trebuie, în primul rând, să fie accesibilă copilului, să-l emoționeze puternic, să fie la obiect și să nu încarce memoria copilului cu date neesențiale.

În cadrul activităților de povestire, educatoarea are posibilitatea de a aplica metode, procedee, lucruri diferite în funcție de grupa căreia se adresează, a nivelului copiilor, cât și a discutării textului literar sub forma conversației, a dialogului, a explicației. Caracterizarea personajelor face apel la acțiunea povestirii, atașamentul copilului spre cele pozitive, dar și la motivația copilului pentru unele personaje. Pe marginea unei povestiri se poate da posibilitatea copiilor să creeze noi întâmplări, povești posibile, din imaginație sau cu fapte similare cu cele prezentate de educatoare. Subiectul acestora poate fi observat și din conținutul unei poezii.

Exemplu: povestea creată de copii "Cum ar putea fi Zdreanță?" sau "Cum să-l ajutăm pe cățelușul șchiop să poată umbla?".

Copilul trebuie să desprindă faptele bune de cele rele, să domine "binele" asupra "răului". Textele literare de actualitate, cu aspecte din viața cotidiană sau științifico-fantastică, contribuie la lărgirea orizontului cognitiv, dar și la dezvoltarea limbajului, a imaginației creatoare, a dezvoltării formelor de analiză, sinteză, caracterizându-le.

Exemplu: "Ursul păcălit de vulpe" Ursul – credul; Vulpea - hoasă, șireată, lacomă, mincinoasă.

Copiii au creat pe marginea acestei povestiri o altă poveste: "întâmplare din pădure" - unde au venit alte animale și, în final, vulpea a fost judecată, pedepsită și ursului i s-a dat pește pe săturate.

Demonstrația este una din metodele de bază aplicate în grădiniță. Este mereu însoțită de explicație și invers, nu se pot realiza separat. Întrucât vârsta preșcolară este caracterizată printr-o gândire concretă, este necesar ca în procesul cunoașterii să se acorde o importanță deosebită treptei **senzoriale**, contactului nemijlocit cu realitatea. De aceea, ori de câte ori se va organiza o activitate care are ca scop predarea de noi cunoștințe despre un aspect concret al realității se va folosi metoda demonstrației îmbinată cu explicația.

Materialul demonstrativ trebuie să fie accesibil viziunii copilului, estetic realizat și prezentați câmpul său vizual, pentru a contribui la stimularea curiozității și a reușitei unei activități. Materialul trebuie să fie astfel prezentat ca să poată fi percepute prin cât mai multe simțuri. Se poate urmări transformarea unor substantive în diferite ipostaze: "Apa și transformările ei", "Gheața", "Vaporii", etc.

Exemplu: "Focul și efectele lui". Demonstrația educatoarei, însoțită de explicație, la acestea adăugându-se observația și problematizarea.

Etapele demonstrației:

- aprinderea focului în sobă prin folosirea unui chibrit;
- aprinderea lumânării tot prin folosirea unui chibrit;
- perceperea focului, stabilirea însușirilor, flacăra.

Copiii fac deducții, le verbalizează pe baza celor percepute:

- culoarea flăcării;
- forma alungită la ambele capete, luminozitatea;-căldura crescută de flacăra;
- culoarea, mirosul, direcții în care se ridică fumul;
- efectele focului;-arderea chibritului;
- culoarea chibritului ars;-transformările în cărbune;

Obținerea cenușii:

- arderea hârtiei;
- arderea textilelor;
- fire de bumbac.

Întrebunțările focului (foloase, pagube) - s-au făcut demonstrații și pentru concretizarea în fața copiilor a efectelor pozitive sau negative, unde s-a precizat că focul este folositor dacă-l folosim util, dacă nu obținem pagube. O importanță deosebită am acordat și demonstrației în cadrul tuturor activităților frontale dirijate,

cât și a demonstrației aplicate în cadrul activității didactice de dimineață, în special în cadrul sectorului știință.

Conversația este metoda de instruire și educare a copiilor cu ajutorul întrebărilor și răspunsurilor. Această metodă presupune ca preșcolarul să posedă un material perceptiv, pe baza căruia să se poată discuta. Metoda conversației constituie prilejul de a stabili unele aspecte semnificative, de a le preciza după ce ele au fost transmise, studiate și se completează cu noi secvențe. Copiilor li se formează deprinderea de a-și exprima gândurile cu ajutorul cuvintelor, de a expune acele cunoștințe despre care este vorba la un moment dat.

Contribuie pe deplin la sistematizarea cunoștințelor și imprimarea lor bine în memorie. Copiii au posibilitatea, sub îndrumarea educatoarei, să facă asociații între cunoștințele anterioare, să-și spună părerea și să facă comparații, trăgând anumite concluzii sau să argumenteze cu exemple proprii subiectul abordat. Întrebările adresate de către educatoare trebuie să fie scurte, precise, clare, la obiect.

Exemplu: „Cum este floarea?” este o întrebare prea generală, copilul nu poate da un răspuns satisfăcător, dar la întrebări ca acestea, copilul va răspunde ușor:

- Ce culoare are frunza?
- De ce s-a îngălbenit frunza?
- De ce are pete ruginii?

Tema conversației trebuie să ofere copilului sistematizarea cunoștințelor dintr-o succesiune logică de întrebări și răspunsuri bine gândite, eșalonate și conduse de educatoare.

Metoda conversației își găsește aplicabilitate în special la grupele mari, dar începe cu grupa mică sub forma dialogului. La grupa mare pregătitoare, metoda conversației se va axa pe aspecte care duc la cunoașterea cât mai diversă, obiectivă a lumii, a mediului ambiant pe toate domeniile de activitate.

Exercițiul presupune executarea unei acțiuni în mod repetat și conștient, înseamnă a face un lucru de mai multe ori în vederea dobândirii unei deprinderi, a supune la efort repetat anumite funcții mentale sau motrice în scopul dezvoltării și menținerii în formă.

În grădinița activă exercițiul nu se reduce numai la formarea priceperilor și deprinderilor, ci explorează domenii noi:

- înțelegerea noțiunilor, regulilor, principiilor și teoriilor învățate;
- dezvoltarea operațiilor mentale și constituirea lor în structuri operaționale;
- sporirea capacității operatorii a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor;
- revenirea uitării și evitarea tendințelor de indiferență;
- dezvoltarea unor capacități și aptitudini intelectuale și fizice, a unor calități morale și trăsături de voință și caracter;
- înlăturarea deprinderilor incorecte.

Aplicate la nivele de vârstă diferite, exercițiile de limbă și literatură vor viza operații de tipul: citirii conștiente, scrierii corecte și rapide, înțelegerii diferitelor tipuri de limbaj, deprinderii de a formula idei principale, de a rezuma un conținut sau

de a-l reda cursiv, expresiv și clar, de a exprima oral noțiuni judecâți, raționamente cu ajutorul unităților lingvistice: cuvinte, propoziții, fraze³.

În vederea stimulării creativității este necesar ca în paralel cu demersurile tradiționale pentru îmbogățirea, nuanțarea și activizarea vocabularului să se utilizeze și exerciții, jocuri a căror scop este dezvoltarea capacităților de comunicare și de creație.

Precizarea dificultăților întâmpinate de copii în receptarea, înțelegerea și utilizarea cuvintelor este importantă pentru a stabili strategiile pentru cultivarea vocabularului. Frecvența în circulație și importanța în comunicare a cuvintelor sunt factori care ușurează sau fac dificilă înțelegerea și fixarea lor în vocabularul individual. La baza dezvoltării capacităților creatoare și activizării vocabularului micilor școlari stă textul literar, ca model de exprimare corectă și plastică.

În analiza textului se realizează exerciții lexicale care au ca centru de interes îmbogățirea, activizarea, nuanțarea vocabularului prin: identificarea cuvintelor și expresiilor noi; însușirea explicației cuvintelor și expresiilor noi.

Exemple de jocuri care au rolul de a stimula creativitatea, îmbogățind în același timp și vocabularul preșcolarului, sunt: Jocul silabelor, Continuă propoziția, Cuvântul interzis, Alintăm cuvintele, Spune în alt fel, Cuvântul își caută rudele, Măria-Sa, cuvântul și altele.

Metode moderne

În activităților de educare a limbajului, în vederea stimulării și dezvoltării creativității preșcolarilor este necesară alegerea acelor metode și procedee de lucru care să activeze predarea- învățarea, care să-i implice pe copii în procesul de învățare, să-i ajute să devină participanți la propria lor formare. Se știe că la vârste mici potențialul intelectual al preșcolarilor este acompaniat de o curiozitate veșnic trează și activă, receptivitate, sensibilitate, predilecție pentru inedit. Sarcina educatorului este de a crea o atmosferă permisivă, care să favorizeze comunicarea, conlucrarea și să găsească cele mai adecvate căi, mijloace prin care să stimuleze imaginația și potențialul creativ. Metodele activ-participative se disting prin caracterul lor solicitant; „ele pun în acțiune, sub multiple aspecte, forțele intelectuale ale preșcolarului - gândirea, imaginația, memoria și voința acestuia”⁴.

Participarea implică creativitate, afirmare, realizare de sine.

Dintre metodele moderne aduc în vedere următoarele: algoritmizarea, problematizarea, brainstorming-ul, diagrama Venn, explozia stelară, piramida, ciorchinele, cubul, metoda pălăriilor gânditoare.

Dintre metodele specifice de stimulare a creativității, putem utiliza **brainstorming-ul**, una din cele mai cunoscute metode de grup, folosită pentru producerea ideilor creative. Această metodă are avantajul că provoacă și solicită participarea activă a preșcolarilor, dezvoltă capacitatea de a trăi anumite situații, de a le analiza, de a lua decizii. Un principiu al brainstorming-ului este: cantitatea generează calitatea. Conform acestui principiu pentru a ajunge la idei viabile și

³ Adalmina Ungureanu, *Metodica studierii limbii și literaturii române în învățământul primar*, Editura As, 2003.

⁴ *Ibidem*.

inedite este necesară o productivitate creativă cât mai mare. Metoda poate fi utilizată cu succes în orice moment al activității. De exemplu, se poate folosi această metodă în cadrul jocului didactic: „În lumea silabelor, iar sarcina didactică fiind: *Găsiți cuvinte cu o singură silabă al cărui sunet inițial este „s”*”. Copiii sunt împărțiți în două grupuri brainstorming omogene. Unui grup i se dau imagini din care să selecteze doar pe cele a căror denumire începe cu sunetul, iar celălalt grup să enumere cuvinte cu o singură silabă al cărui sunet inițial est s.

Beneficiile metodei:

- stimulează creativitatea în grup, spiritul competitiv;
- creează multe idei noi și originale;
- permite reacții în lanț;
- are efecte psihologice remarcabile: reduce frustrația, sporește încrederea în sine;
- stimulează participarea activă;
- dezvoltă abilități pentru munca în grup.

O variantă neliniară a brainstorming-ului este **metoda ciorchinului**. Cuvântul stimul dă naștere altor cuvinte sau expresii care la rândul lor generează alte idei. Se realizează totodată și conexiuni între ideile obținute. Etapele acestei metode sunt: scrierea unui cuvânt/sintagmă în mijlocul foii sau tablei, găsirea cât mai multor cuvinte/sintagme în legătură cu această temă, asocierea ideilor care se leagă. Regula este ca preșcolarii să spună tot ce le trece prin minte și să nu se oprească până la expirarea timpului. Această metodă se utilizează foarte des atât la activitățile de predare-învățare cât și la cele de consolidare.

Diagrama Venn se aplică cu eficiență maximă în activitățile de observare, povestiri, jocuri didactice, convorbiri, pentru sistematizarea unor cunoștințe sau pentru restructurarea ideilor extrase dintr-o poveste.

Etapile acestei metode sunt:

1. Comunicarea sarcinii de lucru: *Între poveștile „Scufița Roșie” și „Albă ca Zăpada” există asemănări și deosebiri. În cercul roșu desenați sau așezați imagini ce reprezintă personaje din povestea Scufița Roșie, iar în cercul verde imagini ce prezintă personaje din povestea Alba ca Zăpada. În spațiul care intersectează cele două cercuri, denumiți sau așezați asemănările dintre cele două personaje.*

2. Activitatea în pereche sau de grup: *Se completează diagrama individual, apoi se lucrează în perechi, adăugând sau corectând informațiile. Între copii are loc schimbul de informații, argumente, aprecieri, analize comparative.*

3. Activitatea frontală: *Se pregătește un poster sau o coală cartonată mare pe care se află diagrama Venn, realizată din hârtie autocolantă și materialul didactic format din imagini, siluete, desene, animale. Se completează diagrama cu elemente, idei de la fiecare pereche.*

La final, se adresează o serie de întrebări precum: *Care sunt personajele din povestea „Scufița Roșie”? Dar din „Albă ca Zăpada”?; Cum începe fiecare poveste?; Care este formula de încheiere?*

Explozia stelară este o metodă de stimulare a creativității, o modalitate de relaxare a copiilor și se bazează pe formularea de întrebări pentru rezolvarea de probleme și noi descoperiri. Aceasta presupune formularea de întrebări și realizarea de conexiuni între ideile descoperite pe această cale de copii, în grup, prin interacțiune și individual, pentru rezolvarea unei probleme.

Copiii sunt așezați în semicerc, iar modul de procedură este simplu, se scrie pe o foaie, apoi se înșiră cât mai multe întrebări care au legătură cu tema. Un bun punct de plecare îl constituie cele de tipul: ce?, cine?, cum?, de ce?, când?. De exemplu, această metodă se poate folosi în cadrul activităților de povestire, având ca temă „Cenușăreasa” de Frații Grimm. Poveștile, basmele lungi plictisesc, pe când fragmentarea acestora, intervenția cu întrebări activează grupa și fixează pas cu pas conținutul.

Metoda piramidei este o metodă de predare-învățare care dezvoltă capacitatea de a soluționa o sarcină sau o problemă prin întreprinderea activității individual cu cea desfășurată în grup sau în pereche. De exemplu, desfășurarea unei activități de educare a limbajului, având ca temă „Pinocchio” de Carlo Collodi, cuprinde următoarele secvențe:

1. *Introducere:* se intuiesc imaginile prezentate, se recunoaște momentul reprezentat în desen. Se precizează sarcina de lucru – să descopere cât mai multe trăsături caracteristice lui Pinocchio mai întâi individual, apoi în pereche și în grup.

2. *Lucrul individual:* Fiecare copil răspunde la întrebarea: Spuneți ce știți despre Pinocchio? Întrebați ce ați mai dori să aflați despre el?

3. *Lucrul în perechi:* Copiii formează perechi și povestesc episoade desenate, din care descoperă trăsăturile lui Pinocchio. Aceștia sunt provocați să răspundă la întrebările adresate individual.

4. *Formarea grupelor mari de lucru:* Se constituie două grupe de lucru – grupa lui Gepetto și grupa lui Pinocchio – și au ca sarcină de lucru: discutarea trăsăturilor lui Pinocchio în pereche, în imagini prezentate. Copiii sau educatoarea răspund la întrebările nesoluționate.

5. *Raportarea soluțiilor în colectiv:* Grupele se reunesc în semicerc și analizează trăsăturile caracteristice lui Pinocchio și concluzionează asupra descoperirilor obținute prin rostogolire. Se răspunde la întrebările neelucidate despre peripețiile lui, care-i conturează profilul în imagini.

6. *Luarea deciziei:* Se decid aspectele caracteristice care evidențiază calitățile lui Pinocchio și se concluzionează modul prin care s-a realizat sarcina: aportul individual, în pereche și în grup la descoperirea calităților lui Pinocchio în desenele realizate de copii sau imaginile din cartea de povesti ilustrată.

Metoda celor „Șase pălării gânditoare” este o tehnică interactivă, de stimulare a creativității participanților care se bazează pe interpretarea de roluri în funcție de pălăria aleasă. Sunt 6 pălării gânditoare, fiecare având câte o culoare: alb, roșu, galben, verde, albastru și negru. Preșcolarii se împart în șase grupe- pentru șase pălării. Membrii grupului își aleg pălăriile și vor interpreta rolul așa cum consideră mai bine. Rolurile se pot inversa, participanții sunt liberi să spună ce gândesc, dar să fie în acord cu rolul impus de culoarea pălăriei:

- pălăria albă- neutră, gândește obiectiv;
- pălăria roșie-perspectivă emoțională asupra evenimentelor;
- pălăria neagră- gândire negativistă, pesimistă;
- pălăria galbenă-gândire pozitivă, optimistă;
- pălăria albastră- dirijorul orchestrei, monitorizează jocul; pălăria verde- cere creativitate, gândire divergentă.

De exemplu, la activitatea de educarea a limbajului se poate realiza această metodă unde se va face o călătorie imaginar în lumea poveștilor sub forma de joc pentru a le înțelege morala și a le cunoaște mai bine.

a) *Explicarea jocului:* copiii se împart în șase echipe, fiecare echipă va purta o pălărie de culoarea echipei din care face parte:

- Pălăria albă=informează
- Pălăria roșie=spune ce simte –personaje pozitive și negative
- Pălăria neagră=corectează greșelile
- Pălăria verde=prezintă soluții
- Pălăria galbenă=realizează beneficii-morala
- Pălăria albastră =trage concluzii, alege soluția corectă

Fiecare echipă trebuie să țină sarcina și să fie atentă la întrebări. Copiii dintr-o echipă cooperează între ei pentru a da răspunsuri corecte. Se alcătuiesc trei seturi de întrebări scrise pe jetoane în forma de pălărie. Pentru fiecare răspuns corect echipa primește câte o pălărie, echipa care are cele mai multe pălării va câștiga.

b) *Jocul de probă*-se execută jocul de probă pentru a se vedea dacă copiii au înțeles sarcinile și regulile jocului.

c) *Jocul propriu-zis* – se desfășoară jocul, urmărindu-se dacă copiii au reținut sarcinile specifice fiecărei pălării și dacă cunosc poveștile.

SETUL I

• Pălărie albă – „Cine a scris poveștile, Fata babei și fata moșului și Capra cu trei iezi?”

• Pălărie roșie – „Care sunt personajele pozitive din povestea Fata babei și fata moșului?”

• Pălărie neagră – „Este fata babei un personaj negativ sau pozitiv?”

• Pălărie verde – „Ce ar fi trebuit să facă fata babei pentru a fi un personaj pozitiv?”

• Pălărie galbenă – „Ce trebuie să învățăm noi din povestea Fata babei și fata moșului?”

• Pălărie albastră – „Este bine cum s-a comportat baba cu fata moșului?”

SETUL II

• Pălărie albă – „Ce a scris Ion Creangă, povești sau poezii?”

• Pălărie roșie – „Care sunt personajele pozitive din capra cu trei iezi?”

• Pălărie neagră – „Este capra din povestea, Capra cu trei iezi un personaj pozitiv sau negativ?”

• Pălărie verde – „Ce ar fi trebuit să facă lupul pentru a fi un personaj pozitiv?”

- Pălăria **galbena** – „Care este morala din povestea, „Capra cu trei iezi”?”
- Pălăria **albastra** – „Ce ar fi trebuit sa facă iedul cel mare când a bătut la ușa lupul?”

SETUL III

- Pălăria **alba** – „Care sunt formulele specifice de început ale unei povesti?”
- Pălăria **roșie** – „Ce fel de personaje sunt fata moșului si capra?”
- Pălăria **neagra** – „Este lupul un personaj pozitiv sau negativ?”
- Pălăria **vedre** – „Cum credeți ca ar fi trebuit sa se comporte lupul cu iezișori?”
- Pălăria **galbena** – „Ce greșeala a făcut iedul ce mare?”
- Pălăria **albastra** – „Cum trebuie sa ne comportam noi, ca personajele pozitive sau negative?”

Pălăriile gânditoare pot fi purtate pe rând de participanți sau toți subiecții antrenați în discuție pot fi sub aceeași pălărie în același timp. Astfel se pot folosi formule de genul: „Hai să încercăm și pălăria verde. Căutăm idei noi.” Sau „Să lăsăm pălăria neagră, s-o probăm pe cea galbenă.” Cineva care nu este încântat de ideea pusă în discuție, nu face nici un efort să găsească elemente pentru dezvoltarea ei. Utilizând tehnica pălăriilor gânditoare, gânditorul este provocat să schimbe pălăriile, facilitându-se astfel posibilitatea de exprimare, deoarece nu este constrâns să aibă doar o singură perspectivă. Copiii grupului care interpretează rolul unei pălării gânditoare cooperează în asigurarea celei mai bune interpretări.

Metoda cubul este o metodă care facilitează analiza unui subiect din diferite puncte de vedere. Poate fi folosită în orice moment al lecției. Această metodă oferă preșcolarii posibilitatea de a-și dezvolta competențele necesare unor abordări complexe. Lucrul individual, pe echipe sau participarea întregii clase la realizarea cerințelor „cubului” este o provocare ce determină o întrecere în a demonstra asimilarea corectă completă a cunoștințelor. Face parte din metodele de învățare prin cooperare care poate fi adaptată și folosită și la grădiniță.

Inițial, pe cele șase fețe ale cubului este scris: descrie, compară, asociază, analizează, aplică, argumentează.

Exemple: Preșcolarii grupei sunt împărțiți în șase grupe, fiecare grupă va rezolva câte o sarcină de pe cub: Este recomandabil ca fețele cubului să fie parcurse în ordinea prezentată, urmând pașii de la simplu la complex.

Pentru povestea „Fata babei și fata moșneagului”, fetele cubului pot cuprinde următoarele sarcini:

- Descrie fata babei și fata moșneagului;
- Compară cele două fete;
- Descrie baba și moșul;
- Compară cei doi părinți;
- Găsește alte perechi de personaje : bun- rău;
- Argumentează de partea cui ești și de ce.

Metoda care educă, stimulează cel mai bine creativitatea este **jocul didactic**. Jocul se îmbină cu învățarea dar și cu creația, astfel dându-i posibilitatea copilului de a experimenta rolul creator al realității. Utilizând jocul didactic în procesul de învățare, activitatea didactică devine interesantă, plăcută, atractivă. Prin joc, copilul își angajează tot potențialul psihic, își cultivă inițiativa, inventivitatea, flexibilitatea gândirii.

În realizarea jocurilor didactice trebuie pus accentul pe introducerea unor procedee care să implice în mod creativ copilul, să-l determine să creeze. Aplicând această metodă vom stimula interesul și curiozitatea copiilor și le vom antrena capacitățile creatoare.

Aplicând jocuri, metode și tehnici de învățare creativă, observăm că activitatea noastră dar și a preșcolarilor nu va mai fi un chin, ci se va transforma într-o adevărată plăcere. Rolul cadrului didactic este de a selecta și de a adapta metodele la conținuturile învățării și la posibilitățile preșcolarilor, de a instaura un climat favorabil în care preșcolarii să fie mereu stimulați, să formuleze întrebări pentru clarificarea propriilor idei, să-și exprime punctul de vedere, să caute conexiuni, să asocieze, să-și imagineze, să creeze.

5. Rolul poveștilor în dezvoltarea și stimularea creativității copiilor

Sub aspectul creativității, ca dimensiune esențială pentru dezvoltarea și afirmarea întregii personalități, vârsta preșcolară este perioada caracterizată printr-un remarcabil potențial creativ, copiii dobândind capacitatea de a-și exprima spontan trăsăturile, dorințele, gândurile, într-o formă nouă, originală, constructivă, creatoare. Copilul preșcolar este prin natura sa creativ, datorită imensei sale curiozități pentru tot ce îl înconjoară, iar imaginația acestuia se exprimă viu prin tot ceea ce face copilul la grădiniță, la toate activitățile.

Pentru a stimula potențialului creativ al preșcolarilor se impune utilizarea unor strategii euristice care implică preșcolarul în activitatea de descoperire, de rezolvare de probleme, de investigare a realității și care pun accentul pe gândire laterală, spontaneitate, originalitate. Metodele clasice de cunoaștere a particularităților psihocomportamentale ale copilului (observația sistematică, convorbirea cu preșcolarul, analiza produselor activităților copilului) se pot dovedi extrem de utile în identificarea premiselor creativității la fiecare copil în parte, ca și în monitorizarea evoluției conduitei sale creative de-a lungul etapei preșcolare.

Ca elemente de prognoză a creativității preșcolarilor sunt considerate o serie de atitudini și trăsături cum ar fi: originalitatea în rezolvarea diferitor sarcini, inclusiv a celor curente, multitudinea soluțiilor practic-acționale și mintale găsite, bogăția imaginativă, capacitatea de a rezolva și pune probleme, formularea adesea sub formă de întrebări, manifestarea asiduă a curiozității, intuiția și ușurința în soluționarea situațiilor noi, tendința de a face lucrurile într-o formă mai mult sau mai puțin diferită de cea cunoscută, descoperirea a ceea ce este nou sau diferit dincolo de ceea ce este deja cunoscut, știut sau experimentat, tendința de a acorda unor obiecte și alte întrebări decât cele firești, cunoscute, capacitatea de a sesiza aspecte sau

elemente importante dincolo de multitudinea detaliilor, rapiditatea cu care sunt asimilate cunoștințele noi etc.

Ce rol au poveștile în stimularea creativității?

Modernizarea și perfecționarea metodologiei didactice presupune sporirea caracterului activ al metodelor de învățământ, adică aplicarea acelor metode cu un pronunțat caracter formativ. Metodele interactive determină solicitarea mecanismelor gândirii, ale inteligenței, ale imaginației și creativității.

Povestirea este una din activitățile de educare a limbajului cele mai plăcute copiilor, întrucât le satisface nevoia de cunoaștere și de afectivitate, le stimulează imaginația și constituie cadrul optim de exersare a capacității de comunicare.

În grădinița de copii se desfășoară două tipuri de povestiri: povestirile educatoarei și povestirile copiilor (repovestire și povestirea creată de copii). Prin intermediul povestirii, copilul se eliberează de egocentrism întrucât se identifică în plan imaginar cu personajele în care găsește ceva din el însuși, și ceva din personaje în el.

Repovestirea liberă se caracterizează printr-o mai mare libertate a imaginației copiilor. Ei repovestesc în funcție de preferință și de receptarea afectivă. Dacă atitudinea adultului este permisivă, copilul introduce personaje noi (de cele mai multe ori întâlnite în alte povești), modifică întâmplările, îmbogățește acțiunile, propune situații de prevenire a unor situații neplăcute. Totuși, este necesar să se asigure o succesiune logică a repovestirii și să se acorde atenție exprimării corecte, nuanțate.

Povestirile create de copii au evidentă valoare formativă, contribuind la dezvoltarea gândirii și a imaginației creatoare, la dezvoltarea unei vorbiri corecte, fluente, expresive. Cele mai frecvente tipuri de povestiri create și practicate în grădinița de copii sunt **povestirile create pe baza unui șir de ilustrații** și **povestirile cu început dat**.

Un loc deosebit între modalitățile de manifestare a potențialului creativ îl are **povestirea creată pe baza unui șir de imagini**. Tablourile reprezintă adevărate texte iconice pe care copilul învață să le citească în mod creativ. Descifrarea conținutului nu se limitează numai la descifrarea imaginilor, ci devine chiar o adevărată creație verbală. După descifrarea tabloului, copiii pot pune întrebări, pot formula titlul acestuia, pot să se completeze unul pe celălalt. Educatoarea are sarcina didactică de a stimula imaginația și de a încuraja originalitatea copiilor.

Exemple de cerințe și sarcini care stimulează creativitatea a preșcolarilor:

- să găsească finaluri noi pentru o întâmplare povestită sau trăită; (Ce s-ar fi întâmplat
- dacă tu?)
- să formuleze răspunsuri la întrebări ipotetice (Dacă....voi cum ați fi procedat?)
- să exprime într-un mod original fapte din experiența personală; (Te-ai gândit la...?/ De ce crezi că s-a întâmplat asta?)
- să emită mesaje prin comunicarea mimico-gestuală;
- să compună povești noi, pornind de la o temă dată; (Povestea zilei)

- să compună ghicitori pornind de la un anumit obiect, fenomen (Ce observi?);
- să reordoneze imaginile unei povești pentru a crea una nouă;
- să alcătuiască o poveste nouă folosind alte personaje din poveștile anterior cunoscute;
- să creeze povești noi prin combinarea întâmplărilor / secvențelor / episoadelor din povești diferite;
- să modifice cursul unei povești /întâmplări introducând un personaj nou; (Ce crezi că se va întâmpla...?)
- să se transpună în diferite situații reale sau imaginare; (Ce aș face dacă aș fi... (SpiderMan/ Cenușăreasa)
- să dramatizeze unele scene din povești pentru exersarea vorbirii în diverse roluri (imitând diferite personaje; ex. Micul actor)
- să creeze un text pe baza unei imagini;
- să creeze o poveste pornind de la un stimul auditiv, gustativ, olfactiv (o melodie,
- gustul unei mâncări preferate, un miros plăcut); (Ex: cântecul păsărilor/ prima ninsoare...)
- să-și imagineze noi variante de a se comporta într-o anumită situație de viață; (Ce se întâmplă când procedezi/te comporți așa?)

Prin toate aceste tipuri de sarcini și cerințe, ca și prin multe altele care pot fi concepute, se urmărește stimularea gândirii creative simultan cu încurajarea efortului personal al copilului în aducerea unei contribuții proprii, în a fi original, inventiv, activ și creativ în diferitele situații de viață și activitate.

Organizate ca activități comune ca întreaga grupă, sau pe grupuri mici de copii, povestirile copiilor constituie un exercițiu de compunere și trebuie privite ca un produs al creativității copiilor, care trebuie stimulat și dezvoltat.

Obiectivele urmărite la acest gen de activități sunt:

- dezvoltarea gândirii creatoare a copilului în alegerea subiectului povestirii a personajelor și acțiunilor;
- redarea unor povestiri noi pe baza structurii modelului dat;
- înlănțuirea logică a ideilor în cadrul povestirii;
- stimularea capacității de exprimare corectă, originală;
- dezvoltarea interesului copilului pentru latura artistică;
- cultivarea interesului pentru textul literar;
- trezirea interesului de a compune ei înșiși povestiri și de a le istorisi celorlalți copii.

Povestirile influențează în mod indirect estetica comportării copiilor, contribuie la lărgirea orizontului de cunoaștere prin multitudinea de aspecte din ambianța înconjurătoare la care face apel. În procesul ascultării unei povestiri este antrenată în mare măsură activitatea psihică a copilului.

Povestirile copiilor permit dezvoltarea cu precădere a limbajului preșcolarilor, permițându-le astfel să se exprime cu ușurință, atât în relație cu ceilalți copii, dar și cu adulții. Aceste povestiri solicită imaginația creatoare, gândirea, limbajul și

realizează trecerea de la o etapă stereotipă, la o etapă care permiterea găsirea de soluții pentru aceeași temă. Ei sunt puși astfel în situația de a realiza o povestioară, de a exprima într-o succesiune logică fapte și întâmplări și de a găsi forma de prezentare adecvată. Povestirile copiilor constituie un exercițiu de compunere și trebuie privite ca un produs al creativității copiilor, care trebuie stimulat și dezvoltat.

Concluzii și implicații educaționale

Reforma curriculară impune selectarea/imaginarea/utilizarea unor strategii didactice adecvate de predare-învățare-evaluare, în centrul cărora se află preșcolarul, important fiind nu ce și cât știu preșcolarii, ci mai ales ce sunt în stare să realizeze folosind cunoștințele dobândite. Conținuturile din curriculum pentru educație timpurie încurajează atât creativitatea educatorilor, cât și a preșcolarilor prin exercițiu continuu. Cultivarea spiritului inovator reprezintă una din sarcinile grădiniței de azi, putându-se realiza, în special, în cadrul activităților de educare a limbajului făcând apel la diferite metode, procedee și tehnici activ-participative: exercițiul, jocul didactic, problematizarea, brainstormingul, ciorchinele,. Îmbinând aceste metode în mod armonios se poate dezvolta imaginația reproductivă și creatoare a preșcolarilor.

Domeniul *Limbă și comunicare* reprezintă câmpul cel mai potrivit de manifestare a capacităților creative ale copiilor în grădiniță. În stimularea și dezvoltarea creativității prin intermediul activităților de educare a limbajului este vorba atât de utilizarea unor metode, procedee și tehnici specifice, cât și despre folosirea celor cunoscute, dar într-o manieră creativă. Strategiile creative pun accentul pe: spontaneitate, originalitate, gândire divergentă.

Preșcolarul dispune de un potențial creativ care integrează experiența cognitivă, mecanismele informațional -operaționale (modalități de operare a gândirii și procedee imaginative aflate în curs de formare) declanșate și susținute de trebuințele de cunoaștere, de auto exprimare, de independentă, de atitudinea cognitivă care începe să se cristalizeze.

Fiecare activitate trebuie pregătită cu mare grijă ținând cont că actul creației nu există fără stimulare, fără stârnirea curiozității. De aceea, în momentul în care educatorul cere preșcolarului să realizeze, de exemplu, un alt final al unei povestiri și nu-i stârnește curiozitatea, nu-l impulsionează spre o finalitate, rezultatele nu vor fi cele așteptate. Altfel se va desfășura activitatea dacă dascălul va ști să pregătească terenul. Când vine vorba de creativitate, educatorul trebuie să țină seama de următoarele:

- creativitatea nu se dezvoltă întotdeauna și la toți preșcolarii, de la sine;
- trebuie să se pună accent, alternativ, pe imaginația descătușată și apoi pe gândirea logică (altfel se stânjenesc reciproc);
- ideile valoroase ale preșcolarilor trebuie evidențiate;
- să nu se aștepte de la copil la descoperiri revelatoare (la ei originalitatea se manifestă și prin rezolvarea unor probleme banale pentru noi).

În concluzie, creativitatea are o mare valoare practică în grădiniță, deoarece pe de-o parte previne rămânerea în urmă a preșcolarilor cu dificultăți în asimilarea

cunoștințelor, având ca efect prevenirea totală a eșecului școlar iar pe de altă parte, stimulează preșcolarii dotați cu aptitudini deosebite în cadrul orelor de limba și literatura română, existând astfel posibilitatea sporirii eficienței procesului instructiv-educativ.

Bibliografie

- ALLPORT, Gordon, *Structura și dezvoltarea personalității*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
- BADEA, Elena, *Flexibilitatea mintală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
- BARBU, Horia, POPESCU, Eugenia, ȘERBAN, Filofteia, *Activități de joc și recreativ distractive*, București, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993.
- BERNARD, Michael, *Programul educațional DA, POȚI!*, Cluj-Napoca, Editura RTS, 2009.
- BIRCH, Ann, *Psihologia dezvoltării*, București, Editura Tehnică, 2000.
- CERGHIT, Ioan, *Metode de învățământ*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
- CIOFU, Carmen, *Interacțiunea părinți-copii*, București, Editura Almatea, 1998.
- DINCĂ, Margareta, *Teste de creativitate*, București, Editura Paideia, 2001.
- DUMITRANA, Magdalena, *Educarea limbajului în învățământul preșcolar, Comunicarea orală*, (volumul I), București, Editura Compania, 1999.
- DUMITRU, Gheorghe, *Comunicare și învățare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
- ENACHESCU, Eugenia, *Creativitatea copiilor*, București, Editura Universitară, 2015.
- FABER, Adele, MAZLISH, Elaine, *Comunicarea eficientă cu copiii, acasă și la școală*, București, Editura Curtea Veche, 2002.
- GIBLIN, Les, *Arta relațiilor interumane*, București, Editura Curtea Veche, 2000.
- GOLU, Pantelimon, VERZA, Emil, ZLATE, Mielu, *Psihologia copilului*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
- IONESCU, Mihaela (coord.), *Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*, București, Editura Vanemonde, 2010.
- NICOLA, Grigore, *Comunicare didactică și creatologie*, Sibiu, Editura Psihomedica, 2004.
- PÂNIȘOARĂ, Ion Ovidiu, *Profesorul de succes – 59 de principii de pedagogie practică*, Iași, Editura Polirom, 2009.
- ROCO, Mihaela, *Creativitate și inteligență emoțională*, Iași, Editura Polirom, 2001.
- ȘCHIOPU, Ursula, *Dezvoltarea sociabilității la copilul preșcolar*, în „Revista învățământului preșcolar”, nr. 3-4/1997.
- ȘTEFAN, Mircea, *Lexicon Pedagogic*, București, Editura Aramis, 2006.
- UNGUREANU, Adalina, *Metodica studierii limbii și literaturii române în învățământul primar*, București, Editura As, 2003.